

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29, 00023 Valtioneuvosto

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

AMNESTY INTERNATIONAL SUOMEN OSASTO

Hietaniemenkatu 7 A

00100 Helsinki

P: 09 5860 440

E: amnesty@amnesty.fi

F: 09 5860 4460

W: www.amnesty.fi

31.1.2014

Lausunto: Demokratia ja ihmisoikeuskasvatus opettajankoulutuksessa (OKM/38/040/2013)

Aluksi

Amnesty Internationalin Suomen osasto kiittää mahdollisuudesta antaa kommenttinsa demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta opettajankoulutuksessa koskevaan selvitykseen.

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmisten tuelle. Tukijoita on yli 3 miljoonaa, yli 150 maassa eri puolilla maailmaa. Amnesty on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Amnestyn tavoitteena on maailma, jossa Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusjulistuksessa lausutut oikeudet ja vapaudet toteutuvat kaikille ihmisille. Amnestyn tehtävänä on tehdä ihmisoikeudet tunnetuiksi, tutkia vakavia ihmisoikeusloukkauksia sekä kampanjoida niitä vastaan kaikkialla maailmassa. Ihmisoikeuskasvatus on olennainen osa Amnestyn työtä.

Opettajankoulutus ihmisoikeuksien edistäjänä

Kansainväliset velvoitteet

YK:n maailman ihmisoikeuskasvatusohjelma vuosille (2010-14) nostaa opettajat keskeisiksi vastuunkantajiksi, joiden tehtävänä on välittää ihmisoikeusarvoja, taitoja, asenteita, motivaatiota ja käytänteitä, sekä hoitaessaan ammattimaisesti ja ihmisoikeuksia toteuttaen työtehtäviään luokkahuoneessa, että toimiessaan roolimallina oppilaille. Päävastuu tämän YK-ohjelman

jalkauttamisesta on opetus- ja kulttuuriministeriöllä yhdessä korkeakouluinstituutioiden ja relevanttien koulutuksen tuottajien kanssa.

Ihmisoikeuskasvatuksen velvoittavuutta lisää myös se, että ihmisoikeuskasvatus on itsessään ihmisoikeus ja lukuisat ihmisoikeussopimukset, joita Suomikin on ratifioinut, velvoittavat myös juridisesti sopimusmaita kasvattamaan ja kouluttamaan kansalaisiaan sopimusten sisällöitä. Suomi on saanut muutamia huomautuksia (Lapsen oikeuksien komitean suositus 2011, UPR 2012) siitä, että ihmisoikeudet puuttuvat opettajankoulutuslaitosten opetussuunnitelmista.

Edellä mainituista syistä ihmisoikeuskasvatus tulisi kirjata kaikkien opettajankoulutuslaitosten strategioihin ja opetussuunnitelmiin. Kaikkien opettajaksi opiskelijoiden koulutukseen tulisi sisältyä pakollinen ihmisoikeuskurssi. Kurssin sisällön tulisi vastata YK:n ihmisoikeuskasvatusta koskevan julistuksen mukaisia ihmisoikeussisältöjä.

Nykytilanne opetussuunnitelmissa

Koska suomalaiset yliopistot ovat itsenäisiä toimijoita, kansalaisjärjestöjen on haasteellista saada ajantasaista tietoa siitä, miten ihmisoikeuskasvatus on kirjattu ja toimeenpantu kussakin opettajankoulutuslaitoksessa. Opettajankoulutuslaitokset opettavat luonnollisesti sitä, mitä valtakunnallisissa eri oppilaitosten opetussuunnitelmien perusteissa opettajilta vaaditaan. Olisikin mielenkiintoista saada tietoa siitä, miten esim. perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2004 täydentäminen 2010 ihmisoikeussisällöllä muuttivat opetussuunnitelmia opettajankoulutuslaitoksissa.

Helsingin yliopiston opettajankoulutuksen luokanopettajakoulutuksen uudistetun tutkinnon pakollisiin kursseihin on lisätty ihmisoikeussisältöjä ilahduttavalla tavalla. Esimerkiksi Koulutus ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus -kurssin tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää ihmisoikeuksien ja lapsen oikeuksien merkityksen koulujen toimintaa ohjaavina periaatteina. Toinen ilahduttava esimerkki samasta yliopistosta on pakollinen kulttuurinen moninaisuus koulussa -kurssi, jonka tavoitteena on, että opiskelija oppii tunnistamaan syrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä ja oppii rakentamaan syrjäytymistä ehkäiseviä käytänteitä. Tiedossamme on, että myös esimerkiksi Oulun opettajankoulutuslaitoksen kansainvälisessä opettajankoulutusohjelmassa on runsaasti ihmisoikeuskasvatusta tukevia kursseja ja sisältöjä. Kokonaiskuva ihmisoikeuksista opettajankoulutuksessa kuitenkin puuttuu.

Opettajankoulutuksessa tulisi olla yhteinen systemaattisesti etenevä pakollisista kursseista koostuva koulutussuunnitelma siitä, millaisia minimisisältöjä ihmisoikeuksista tulisi opettaa niin varhaiskasvatuksessa, luokanopettajakoulutuksessa, aineenopettajan pedagogissa opinnoissa ja ammatillisella puolella sekä nykyisten opettajien täydennyskoulutuksessa ja rehtoriopinnoissa.

Miten ihmisoikeuksia tulisi opettaa opettajankoulutuksessa?

Opettajan ammatillisen toiminnan vastuullisuus perustuu yhtäältä tietoon ja ammattitaitoon sekä toisaalta työn arvo- ja normipohjaan. Opettajan ammattietiikka ei perustu pakkaan tai ulkopuoliseen valvontaan vaan sisäistettyyn käsitykseen ammatin moraalista vaatavuudesta. Olennaista on, miten

opettaja toteuttaa työssään annettua opetussuunnitelmaa, ammattitaitoaan ja samalla rinnalla kulkevia opettamista ohjaavia arvoja ja eettisiä periaatteita.

Jotta tulevat opettaja voivat työssään edistää ihmisoikeuksia, heidän tulee koulutuksensa aikana saada riittävästi tietoa ja koulutusta ihmisoikeuksista. Yhtä tärkeää on kehittää opettajien ammatillisuutta siten, että he ymmärtävät ihmisoikeudet normeina, jotka ohjaavat kaikkea heidän toimintaansa.

Tulevilla opettajilla pitäisi olla valmiuksia huomioida yhteiskunnassa vallitseva moninaisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo kaikessa opetuksessa. Heidän tulisi myös aidosti edistää ihmisoikeuksia, demokratiaa ja osallisuutta kouluissa. Jokaisella oppilaalla tulisi olla tunne, että hän voi opiskella koulussa omana itsenään turvallisesti vailla pelkoa siitä, että kohtaa syrjintää tai epätasa-arvoa.

Amnesty katsoo, että opettajankoulutuksen tulee sisältää tietoa ja koulutusta

- **ihmisoikeuksien arvoista: mitä ihmisarvon loukkaamattomuus ja yhdenvertaisuus tarkoittavat,**
- **ihmisoikeusnormeista: esimerkiksi Yhdistyneiden kansakuntien yleismaailmallinen ihmisoikeusjulistus, Euroopan ihmisoikeussopimus ja YK: lapsen oikeuksien sopimus sekä**
- **ihmisoikeusmekanismeista: esim. valtion velvollisuus turvata ihmisoikeuksien toteutuminen, yksilön oikeus vedota ihmisoikeuksiin ja mahdollisuus valittaa loukkauksista**

Lisäksi opettajia tulisi kannustaa puuttumaan ihmisoikeusloukkauksiin niin ympäröivässä yhteiskunnassa kuin maailmalla ja tätä kautta voimaannuttaa heitä puolustamaan omia ja muiden oikeuksien toteutumista. Opettajankoulutuksessa tulisi lisäksi kiinnittää huomiota siihen, että opetusjärjestelyt (toimintaympäristö, toimintatavat, opetusmenetelmät ja opetusmateriaalit) valitaan niin, että ne niin opettajankoulutuksessa kuin harjoittelujaksoilla ja tulevien opettajien työkentällä edistävät ihmisoikeuksien toteutumista kaikille.

Opettajankoulutuslaitoksen vuorovaikutus yhteiskunnan kanssa

Amnestyn mielestä on tärkeää, että opettajankoulutuslaitokset osallistavat ja kuuntelevat laajasti ympäröivää kansalaisyhteiskuntaa myös strategisessa suunnittelutyössä. Tällaisesta osallistamisesta hyviä esimerkkejä ovat olleet muun muassa uuden perusopetussuunnitelman perusteiden kuulemiskierros verkossa.

Kun ihmisoikeuskasvatuksen keskeiset sisällöt on sisäänrakennettu opettajankoulutuslaitosten pakollisten kurssien opetussuunnitelmiin, voivat kansalaisjärjestöt tuoda systemaattisesti etenevään koulutusohjelmaan lisäarvoa satunnaisilla vierailuilla ja tarjoamalla opiskelijoille paikkoja ja menetelmiä toimia ihmisoikeuksien puolesta laajemminkin.

Amnestyn yhteistyö koulujen ja opettajakoulutuslaitosten kanssa

Maailma koulussa: Amnesty on mukana globaalikasvatusta tekevien järjestöjen yhteisessä Maailma koulussa -seminaarisarjassa, joka kiertää eri opettajakoulutuslaitoksia.

www.gloaalikasvatus.fi/verkosto/maailma-koulussa-seminaarit

Kouluvierailut: Amnestyn vapaaehtoiset kouluvierailijat tekevät vuositasolla 80 vierailua yläkouluihin ja toiselle asteelle. Vierailujen teemat käsittelevät yleisesti ihmisoikeuksia ja Amnestyn tekemää työtä ja Amnestyn työn kannalta keskeisiä ihmisoikeusteemoja, kuten seksuaalioikeuksia ja pakolaisten oikeuksia. www.amnesty.fi/opettajille

Päivätyö: Koulujen on mahdollisuus osallistua Amnestyn järjestämään päivätyökeräykseen.

Päivätyökampanja sisältää ihmisoikeuskasvatusmateriaalia. www.amnesty.fi/paivatyo

Elokuvaopetuspaketit: Olemme tuottaneet Koulukinon kanssa opetuspaketteja eri ihmisoikeusteemaisista elokuvista, kuten Le Havre ja American Vagabond.

www.amnesty.fi/opettajille/oppimateriaalit/koulukino

Mun rajat-opetusmateriaali: Mun rajat -opetusmateriaalin keskeinen viesti on, että seksuaalinen itsemääräämisoikeus on ihmisoikeus. Opetusmateriaali on suunnattu yläkouluille ja toiselle asteelle. Opetusmateriaali sisältää 15 erilaista toiminnallista harjoitusta aiheesta sekä neljä valmista tuntisuunnitelmaa oppitunneille.

www.amnesty.fi/opettajille/oppimateriaalit/mun-rajat/mun-rajat-opetusmateriaali

Koulujen kirjemaraton 2014: Valmis opetuspaketti opettajalle toteuttaa kirjemaraton omassa luokassaan. Kirjemaratonissa oppilaat toimivat vaarassa olevan ihmisen puolesta. Vetoamuskirje viranomaisille kirjoitetaan valmiin materiaalin pohjalta. www.amnesty.fi/koulujenkirjemaraton

Ihmisoikeudet.net -hanke: Olemme mukana järjestöjen yhteisessä ihmisoikeudet.net -hankkeessa.

Hanke julkaisi 24.1.2014 uuden kaikille avoimen verkkokurssin ihmisoikeuksista. Kurssin nimi on Johdatus ihmisoikeusajatteluun (2op). www.ihmisoikeudet.net

Avointa ihmisoikeuskoulutusta: Amnesty järjestää vuosittain kaksi suurempaa kaikille avointa koulutustapahtumaa. Syysseminaarin ja vuosikokouksen yhteydessä toteutettavien peruskoulutusten teemoina ovat olleet muun muassa ihmisoikeussopimukset ja niiden valvonta sekä pakolaisten ja siirtolaisten oikeudet.

www.amnesty.fi/tietoa-meista/amnestyn-suomen-osasto/vuosikokoukset/Syysseminaari2013

Amnestyn kansainvälinen ihmisoikeuskasvatusmateriaali: Amnestyn kansainvälisillä sivuilla on lähes kahdensadan ihmisoikeuskasvatusmenetelmän vinkkipankki.

www.amnesty.org/en/human-rights-education/resource-centre

Sivuilla on myös tietoa Amnestyn kehittämästä globaalista Human rights friendly school -konseptista.

www.amnesty.org/en/human-rights-education/projects-initiatives/rfsp

Kunnioitavasti,

Niina Laajapuro

Ihmisoikeustyön johtaja

Maarit Pihkala

Ihmisoikeuskasvatuksen koordinaattori